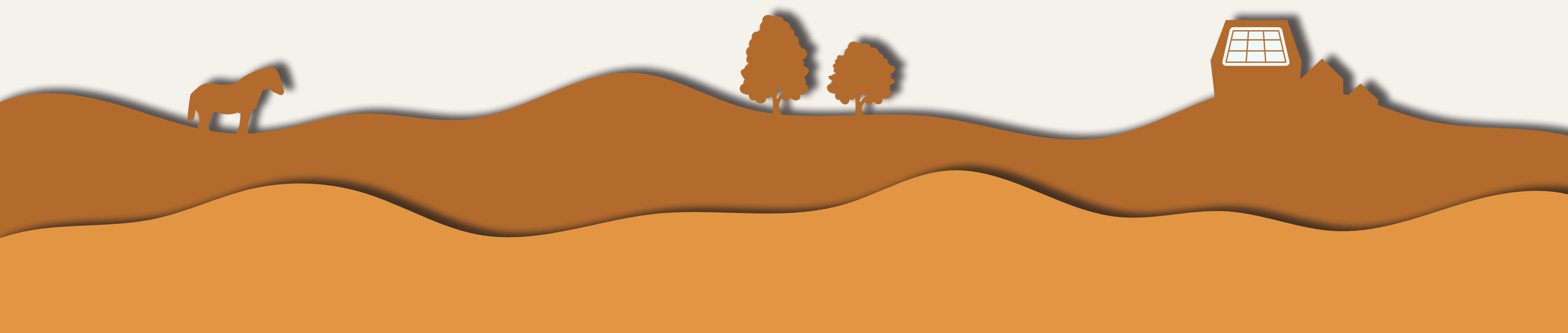

Bestemming:

Opgewekt Pajottenland 2040

Reisverslag in woord en beeld

Op 1 september 2018 vertrok de groepsreis richting Opgewekt Pajottenland. We geven je graag een inkijk in deze expeditie. Wat was de aanleiding en wat was onze bestemming? Welke reisvoorbereidingen troffen we? Wie zijn onze reisgezellen, reisleiders en gidsen? En welke weg legden we af tot nu?

Waarom zijn we op reis ?

Het Pajottenland is een unieke streek. Het reliëf zorgt voor prachtige vergezichten en pittoreske, Bruegeliaanse dorpen stralen de streekidentiteit uit.

Uitdagingen

Maar de streek staat voor heel wat uitdagingen. Zo zorgt de klimaatverandering voor droogte én wateroverlast, met erosie tot gevolg. Pepingen was in 2019 de droogste gemeente van Vlaanderen, terwijl datzelfde jaar hevige regenval voor heel wat wateroverlast zorgde op verschillende plaatsen in het Pajottenland.

Kansen

Ook het verlies aan biodiversiteit, kleine landschapselementen en kleinschalige landbouw drukt zijn stempel op het Pajotse landschap. Bossen zijn versnipperd en veel hagen en houtkanten verdwenen. De kleinschalige landbouw op maat van het landschap, zo kenmerkend voor de streek, schuift op richting grootschalige landbouw die de logica van het landschap niet meer volgt. Samen met een toenemende bebouwing groeit ook de nood aan lokaal geproduceerde hernieuwbare energie.

Bestemming: Opgewekt Pajottenland 2040

Een Opgewekt Pajottenland 2040, daar gaan we voor! Zoveel mogelijk energie besparen, op een hernieuwbare manier zelf instaan voor ons energieverbruik én wonen en werken ingebed in het groen. Zo zien wij de Pajotse toekomst voor 2040: zorgen voor onze toekomstige generaties en voor ons landschap.

Hoe maken we ons Pajotse landschap weerbaar voor veranderingen in het klimaat en onze omgeving én houden we het authentiek?

Dat is de hamvraag die we niet vanuit één enkel thema of perspectief kunnen beantwoorden. Daarom ontwikkelen we een gedragen en geïntegreerde visie op een energieneutraal Pajottenland in 2040. Deze geïntegreerde visie pakt de uitdagingen rond hernieuwbare energie, klimaatadaptatie en kernversterking samen aan en biedt gemeenschappelijke oplossingen voor verschillende partijen, zoals beleid, middenveld, burgers en ondernemers.

Willen we weersextremen zoals droogte, wateroverlast en hitte kunnen opvangen, dan moeten we vandaag al aan de slag. We dienen werk te maken van het ontharden en vergroenen van onze dorpskernen en wijken, van het versterken van de sponswerking van beekvalleien en van het aanleggen van hagen en houtkanten om wegspoelende vruchtbare bodem tegen te houden.

Als we ernaar streven onze energiebehoefte op te vangen met lokale en hernieuwbare energie, dan moeten we eerst en vooral ons energieverbruik onder handen nemen. Want de energie die het best in het landschap kan ingepast worden, is de energie die we niet meer nodig hebben en dus niet moeten produceren.

De energie die we na onze besparingsinspanning nog nodig zullen hebben, kan én moet van lokale hernieuwbare bronnen komen. Zo dringen we niet alleen de uitstoot van broeikasgassen terug, maar staan we zelf in voor ons lokale en directe energieverbruik. Ingevoerde hernieuwbare energie is goed, maar lokaal geproduceerde hernieuwbare energie is nog beter. Door lokaal te produceren is er meer inspraak mogelijk over wie de productiemiddelen in handen heeft en hoe deze beheerd worden.

De lokale en hernieuwbare invulling van onze energiebehoefte vraagt plaats in het landschap. Hierbij heeft de ene technologie een grotere landschappelijke impact dan de andere. Elk landschapstype vraagt ook om een andere aanpak, omdat de ruimtelijke en maatschappelijke draagkracht verschilt. Zo zijn sommige landschappen of landschappelijke structuren helemaal geschikt voor een radicaal nieuw energielandschap, terwijl andere landschappen net vragen om een zeer zorgvuldige, afgewogen en puntsgewijze inpassing. Hoe dan ook, het thema 'energie' voegt een eigentijdse laag toe aan het landschap.

Checklist

✓ Goesting

Inspirerende resultaten van de energiekansenkaart en een gedeelde vraag van de Pajotse burgemeesters

✓ Doel

Samen werken aan een geïntegreerde streekvisie op hernieuwbare energie voor het Pajottenland

✓ Eindbestemming

Opgewekt Pajottenland 2040

✓ Budget

€556.000 Strategisch Project

€199.796 Landschapsstudie

€729 344,50 Hefboomprojecten

✓ Reisleiders

Enthousiast projectteam van provincie Vlaams-Brabant, Regionaal landschap Pajottenland & Zennevallei en Klimaatpunt

✓ Reisgenoten

Gemeenten Bever, Galmaarden, Gooik, Halle, Herne, Lennik, Liedekerke, Pepingen, Roosdaal en Sint-Pieters-Leeuw, samen met heel wat burgers, ondernemers en verenigingen.

✓ Gidsen

NDVR, ZES, LAMA, Kelvin Solutions en BURA.

Reisvoorbereiding

Het uitgangspunt: hernieuwbare energie dient kwaliteit toe te voegen aan het Pajottenland.

Is een bepaalde impact wenselijk of niet? Kunnen we ingrepen voor hernieuwbare energie aanwenden om het landschap te gaan versterken, om te bouwen aan het adaptief vermogen, aan veerkracht, of gewoon aan hoe het was?

Hoe zorgen we hiervoor? Door een participatieve aanpak te verweven met ontwerpend onderzoek. Zo onderbouwen we een gedragen afweging van de verschillende keuzes die gemaakt moeten worden. En deze keuzes vormen de basis van onze geïntegreerde visie.

Samen maakt elk van ons mee het verschil.

Om de oorzaak en gevolgen van de klimaatverandering aan te pakken, kunnen we allemaal onze handen in elkaar slaan en elk ons steentje bijdragen. Ook de lokale besturen zijn overtuigd van de noodzaak om deze uitdagingen samen voor de regio vast te nemen, als groep van gemeenten. Want zo kan lokaal beleid afgestemd worden én staat de regio als één blok achter een energieneutrale toekomst. Samen maakt elk van ons mee het verschil.

Bouwen aan draagvlak is dus de belangrijkste opgave. Dat doen we door elke Pajot te informeren, sensibiliseren én de mogelijkheid te bieden om mee te werken. Geen vrijblijvende praatba-

rakken waarvan de uitkomsten op de plank blijven liggen. Wel samen aan de slag gaan met verschillende doelgroepen en hun inbreng meenemen in het lopende studiewerk en de ontwikkeling van onze visie.

Onze verbeelding als metgezel

Alleen, hoe kunnen we nu al uitspraken doen over hoe ons landschap er hoort uit te zien in 2040? Zeker in de context van hernieuwbare energie lijkt dat een haast onmogelijke opdracht. Ontwikkelingen in technologie zetten nog grote sprongen vooruit.

Net daarom is 'verbeelding' een belangrijk onderdeel van onze aanpak. Door al ontwerpend verschillende mogelijkheden te onderzoeken en verkennen, krijgen we een beter zicht op de verschillende keuzes die we kunnen maken en kunnen we de wenselijkheid van elk van deze keuzes inschatten.

Met onze visie op 2040 zorgen we dat we klaar zijn voor de toekomst. Het is niet ondenkbaar dat we door de technologische evolutie sneller ons doel bereiken dan gepland of dat de ruimtelijke impact minder groot zal zijn dan verwacht.

Gidsen stippelen mee de route uit

De toekomst van het Pajottenland is onbekend terrein. Wanneer je vertrekt richting onbekende oorden zijn goede gidsen onontbeerlijk. Daarom stelt de provincie Vlaams-Brabant een aantal bureaus aan om ons te begeleiden, elk sterk in hun eigen expertise:

NDVR

helemaal thuis in participatietrajecten

ZES

sterk in energie

LAMA

landschapsarchitecten, ontwerpers vanuit het landschap

Kelvin Solutions

experten in duurzame warmte

BURA

urbanism, stedenbouwers van de toekomst

Deze gidsen stippelen mee onze route uit, op basis van een grondige analyse van energie, draagvlak en landschap.

Zo brengen ze het verbruik en de productie van hernieuwbare energie in kaart, nu en in de toekomst. Voor de productie van hernieuwbare energie kijken we naar zon, wind, biomassa en waterkracht. Door de ontwikkeling van een reken-tool kunnen we berekenen hoeveel hernieuwbare elektriciteit opgewekt kan worden en wat de ruimtelijke en energetische randvoorwaarden en gevolgen hiervan zijn. Zo maken we de keuzes helder en duidelijk. Voor duurzame warmte geeft een verkennende warmtescreening aan waar er kansen zijn voor collectieve warmteoplossingen en waar we moeten inzetten op individuele duurzame verwarmingssystemen.

In de draagvlakanalyse leggen we bloot hoe mensen uit het Pajottenland staan tegenover lokaal geproduceerde energie, welke rol ze zelf willen spelen en wat ze waardevol vinden aan het Pajotse landschap. Want we willen samen met de Pajotten bouwen aan een energieneutraal Pajottenland.

Voor dit energieneutraal Pajottenland is het Pajotse landschap ons canvas. We analyseren de ruimtelijke kenmerken van het Pajottenland en de eigenheid en draagkracht van het landschap. Hierdoor kunnen we inschatten welke landschappelijk impact bepaalde keuzes zullen hebben.

2015

De energiekansenkaart van de provincie Vlaams-Brabant is het startschot van onze reis richting een 'Opgewekt Pajottenland 2040'. Het Pajottenland blijkt rijk aan kansen voor de productie van hernieuwbare energie.

2016

Deze vaststelling blijft niet onopgemerkt. In november 2016 worden de mogelijkheden en beperkingen voor de ontwikkeling van windturbineprojecten in de regio verder verkend in een workshop. Wat blijkt? Negen Pajotse gemeenten hebben wel zin om samen een ruimtelijke visie op hernieuwbare energie uit te werken: Bever, Galmaarden, Gooik, Halle, Herne, Lennik, Pepingen, Roosdaal en Sint-Pieters-Leeuw springen mee op de kar.

2017

De kiem is gelegd, het ballonnetje opgelaten. Onder coördinatie van de provincie Vlaams-Brabant zitten de gemeenten samen met het Regionaal Landschap Pajottenland en Zennevallei vzw en Pajopower vzw verschillende keren rond tafel. Verder bouwend op de inzichten uit de energiekansenkaarten en de workshop besluiten ze om financiering aan te vragen bij de Vlaamse Overheid voor een strategisch project rond hernieuwbare energie in het Pajottenland. Op 10 augustus 2017 dient de Provincie Vlaams-Brabant een projectvoorstel in, uitgewerkt in samenwerking met Regionaal Landschap Pajottenland en Zennevallei en Pajopower vzw, en met de negen gemeenten als partner. Op 15 december 2017 keurt Joke Schauvliege, Vlaams minister voor Omgeving, Natuur en Landbouw, de projectaanvraag goed. Ze kent een subsidie toe van 300.000 euro als bijdrage in de loon- en werkingskosten van de projectcoördinatie.

Reisverslag

2019

2018

Liedekerke sluit op eigen vraag aan bij het strategisch project, dat nu ook zijn officiële roepnaam 'Opgewekt Pajottenland' krijgt. Vanaf nu zijn we met tien gemeenten. Op basis van alle materiaal tot nu verzameld, worden vijf verhaallijnen gesticillieerd die het startpunt vormen: Energiek landschap, Klimaatburgers, Klimaatlimme landbouw, Energieke ondernemers en Hernieuwbare blik. Doorheen het project worden deze verhalen verder verfijnd met nieuwe inzichten.

Terwijl de partners de opstart van het strategisch project voorbereiden, komt de opstart van 1 september 2018 dichterbij. Het bestek en de gunning van de landschapsstudie is voorbereid door de provincie, die ook Carolien Ruebens aanstelt als projectcoördinator. Bij Regionaal Landschap gaan Mieke Vercrujssse en Ben Nechelpuut aan de slag als projectmedewerkers. Voor Pajopower vzw (later Klimaatpunt vzw) komt Reindert de Schrijver aan boord. Voor de opmaak van een voorstellennota worden de eerste concrete ideeën verzameld. Op 1 september 2018 gaat het strategisch project officieel van start.

Opgewekt Pajottenland

De landschapsstudie loopt volop met interviews, workshops, terreinbezoeken, analyse- en tekenwerk. De eerste resultaten volgen met de energiesysteemanalyse, draagvlakanalyse, landschapsanalyse en systeemanalyse van de bebouwing, ontsluiting... De inzichten bieden genoeg materiaal om te starten met het ontwerpend onderzoek, systeemanalyse van de bebouwing, ontsluiting... De inzichten bieden genoeg materiaal om te starten met het ontwerpend onderzoek.

Op 1 oktober 2018 begint het team van de landschapsstudie aan zijn opdracht.

Voor meer informatie over de landschapsstudie verwijzen we graag naar het eindrapport en de procesbundel, die beschikbaar zijn op www.opgewektpajottenland.be

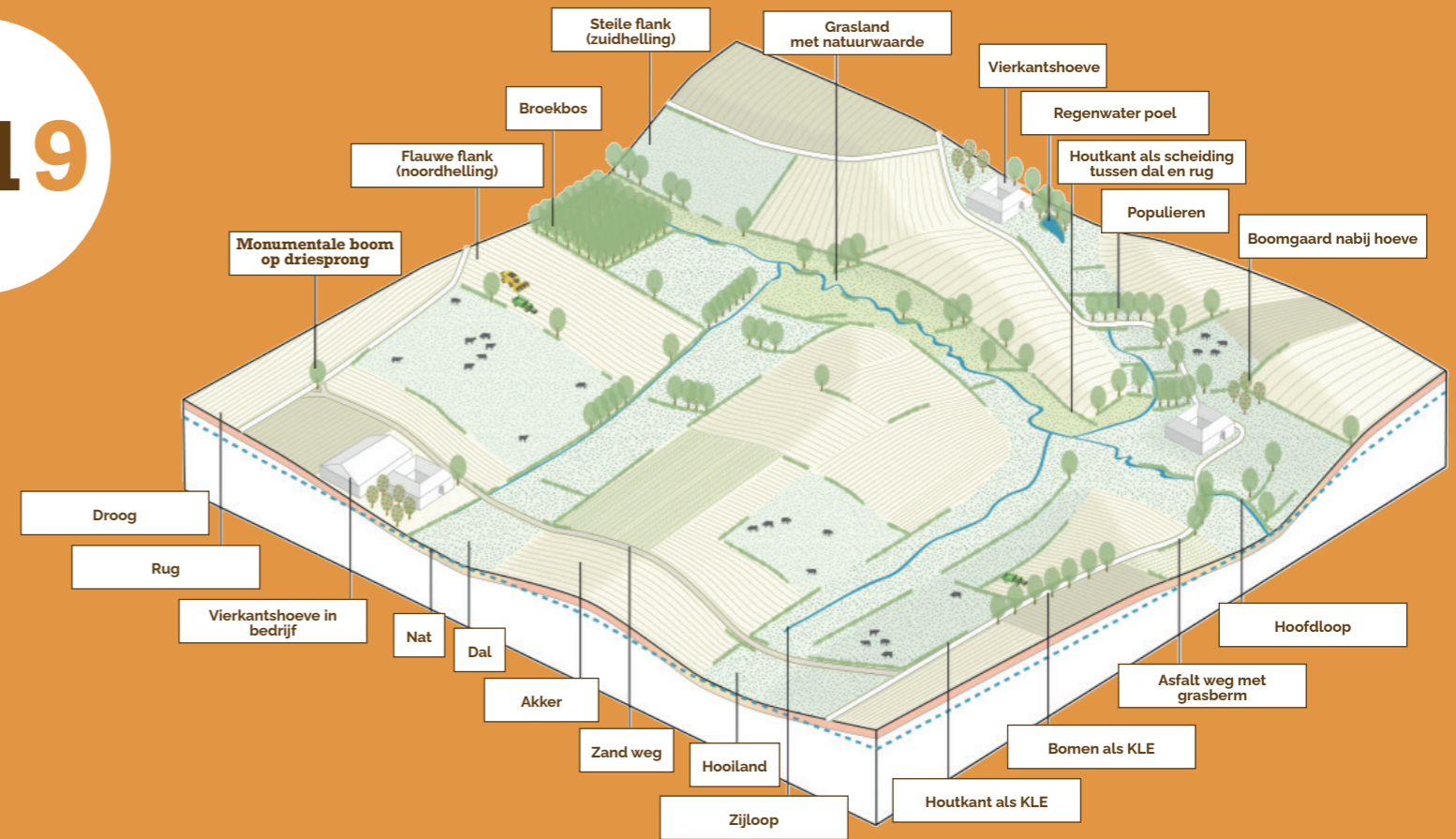
Landschapsstudie

2019

De voorstellennota wordt verder uitgewerkt en vormgegeven, met een eerste selectie van 19 concrete acties rond de verhaallijnen. Vanuit Opgewekt Pajottenland wordt afgestemd met de opmaak van de nieuwe energie- en klimaatactieplannen (SECAP's) in het kader van de Burgemeestersconvenant. In de regio zullen er de komende jaren drie intergemeentelijke SECAP's opgemaakt worden: Roosdaal-Liedekerke; Sint-Pieters-Leeuw-Halle-Beersel; en Bever-Herne-Galmaarden-Pepingen-Lennik-Gooik. Materiaal genoeg om mee te werken vanuit het strategisch project.

Landschap

We kunnen stellen dat het Pajotse landschap opgebouwd is uit twee verschillende landschappen: het verstilde binnenland en de dynamische flanken. Het zijn de tegenstellingen in karakter en identiteit van beide landschappen die het Pajottenland maken tot wat het is. Op sommige plekken is het overduidelijk in welk landschap je bent, op andere plaatsen lijken beide landschappen haast in elkaar over te lopen. Beide landschappen hebben hun kwaliteiten en zijn elk op hun manier gevoelig voor nieuwe dynamieken. We grijpen beide landschappen aan om keuzes te maken over de inpassing van verschillende vormen van hernieuwbare energie in het Pajottenland.

Draagvlak

Via interviews en een eerste golf van specifieke workshops in februari voor bewoners, ambtenaren en energieke ondernemers peilen NDVR en LAMA naar de verbondenheid van de Pajotten met het landschap en de karakteristieken hiervan, de gevoelens rond hernieuwbare energie, de hefbomen en drempels om te werken met hernieuwbare energietechnologieën, en om als beleid hierrond aan de slag te gaan.

Energie

Goed nieuws van de energiesysteemanalyse: het Pajottenland kan in 2040 energieneutraal zijn. Door 18% te besparen op ons energieverbruik en in te zetten op een verdrievoudiging van de elektrificatie kunnen we van het huidige verbruik van 21 MWh gaan naar 7.3 MWh per persoon. Voor het hele Pajottenland verschuiven we zo van 2.628.668 MWh naar 899.479 MWh energieverbruik. Deze hoeveelheid energie kunnen we uit lokale hernieuwbare energiebronnen halen: het potentieel aan hernieuwbare energie in de regio is gelijk aan 1.376.565 MWh.

Ambitiekader 1.0

De eerste inzichten uit de energiesysteemanalyse en de analyse van draagvlak en het landschap werken enthousiasmerend. Het Ambitiekader 1.0 wordt geboren: een set van ambities en spelregels voor het energie-neutraal Pajottenland van 2040.

Op 18 september 2019 ondertekenen de provincie Vlaams-Brabant en de gemeenten Bever, Galmaarden, Gooik, Halle, Herne, Lennik, Pepingen, Roosdaal, Sint-Pieters-Leeuw en Liedekerke het Ambitiekader 1.0 'Opgewekt Pajottenland'.

2019

Mijlpaal 2019

AMBITIE 1

Een opgewekt Pajottenland in 2040, energieneutraal en klimaatbestendig

AMBITIE 2

Een ruimtelijke opgave, op maat van het Pajotse landschap

AMBITIE 3

Hefboom voor een krachtig landschap in al zijn glorie

AMBITIE 4

Eerste besparen, dan produceren

AMBITIE 5

Hernieuwbaar en lokaal geproduceerd

AMBITIE 6

Een diversiteit aan hernieuwbare energiebronnen

AMBITIE 7

Elke schaal en vorm is van belang

AMBITIE 8

Intergemeentelijke en innovatieve gebiedsgerichte samenwerkingen

AMBITIE 9

Een transitie met, voor en door iedereen

AMBITIE 10

Woorden en daden: een sterke visie vertaald in concrete acties

2020

Het strategisch project zet nu volop in op de realisatie van verschillende projecten uit de voorstellennota. Ontwerpen worden gemaakt, subsidiedossiers uitgeschreven en ingediend, parkings omgetoverd tot kleine groene paradijsjes, participatietrajecten voorbereid, een warmtenetscreening gegund, mensen bij elkaar gebracht en partnerschappen gefaciliteerd.

Met het Ambitiekader 1.0 als leidraad gaat het projectteam verder op zoek naar hoe een landschapsvisie op een Opgewekt Pajottenland er kan uitzien. Met een voorkeursscenario voor de landschappelijke benadering van hernieuwbare energie liggen de krachtlijnen van de landschapsvisie op tafel.

Het samenstellen van een haalbare mix van hernieuwbare energie voor het Pajottenland is een puzzel die de lokale beleidsmakers samen maken met behulp van de rekentool en geïnspireerd door de voorbeeldpuzzels. Per gemeente wordt een haalbare mix uitgewerkt, de som daarvan geeft de totaal mix voor het Pajottenland. Voor elk van de energiebronnen worden verschillende technologische mogelijkheden bekeken en bouwstenen opgesteld. Mogelijke windkansgebieden worden gewikt, gewogen en geëvalueerd. De resultaten van de warmtenetscreening worden geïntegreerd met de opmaak van een specifieke roadmap 'duurzame warmte'.

Laat het samenstellen van de ideale energiemix beginnen!

Landschapsvisie Opgewekt Pajottenland

Het puzzelen aan de energetische invulling van het landschappelijk kader kan beginnen.

Voor de hernieuwbare energiebronnen zon, wind, biomassa en water worden verschillende bouwstenen uitgewerkt om het toekomstscenario vorm te geven. Ter inspiratie puzzelt het team van de landschapsstudie via de rekentool met deze bouwstenen enkele mogelijke energetische invullingen in elkaar.

Routekaarten

Met bouwstenen alleen geraak je er niet. Om tijdens een niet bewegwijzerde wandeltocht de weg te vinden, heb je ook een kaart nodig.

Het team van de landschapsstudie werkt daarom negen routekaarten uit. Elke routekaart is een concreet actieplan met specifieke doelstellingen en acties op korte, middellange en lange termijn.

- Besparing stimuleren
- Energiegedragsverandering
- Inclusieve maatregelen
- Intergemeentelijke samenwerkingen
- Samenwerking met bedrijven en de landbouwsector
- Netwerk en kennisopbouw
- Aanpassingen interne werking van gemeenten
- Ruimtelijke aanpassingen
- Inventarisatie, monitoring en evaluatie

Vanuit de eerste resultaten van de warmtenetscreening wordt ook een routekaart 'duurzame warmte' opgemaakt.

Opgewekt Pajottenland

Via infoavonden en een online draagvlakplatform wordt bij de gemeenteraadsleden en Pajotten gepolst naar hun ideale energielandschap. Met alle insteken die zo verzameld worden, buigt de kerngroep van het strategisch project zich opnieuw over een haalbare energiemix voor het Pajottenland. Doel? Het evalueren van de eerste aanzet van de landschapsvisie en indien nodig het aanpassen hiervan. Het verwachte resultaat is een gedragen keuze voor een finale landschapsvisie voor een Opgewekt Pajottenland. De laatste rechtlijn van het project zet in op het uitwerken van een strategie om de landschapsvisie Opgewekt Pajottenland 2040 te bestendigen en op de integratie van de verschillende routekaar-

ten met de voorstellennota tot een heus actieplan. Afsluiten doen we met het ondertekenen van de Landschapsvisie 2040: een uitgediepte, verrijkte en geconcretiseerde versie van het Ambitiekader 1.0. We hebben onze eerste tussenstop bereikt: een visie op het Opgewekt Pajottenland van 2040. Maar veel tijd om uit te rusten is er niet: de reisleiders bereiden al de volgende etappe voor. Op naar het vervolgtraject!

Landschapsstudie

Eindrapport

Het eindrapport wordt afgewerkt. Vanaf nu hebben de reisleiders alle nodige reisinformatie om de laatste rechte lijn richting de eerste tussenstop in te zetten: een gedragen landschapsvisie op hernieuwbare energie in het Pajottenland, Opgewekt Pajottenland 2040.

Maxime Savoldi
Landschapsdichter
Regionaal Landschap Pajottenland & Zennevallei
2021

2040

wat als
cijfers, véél cijfers,
zo van, weet ge, 1 2 3 4 5 6 7 8 9
wel wijzen op het feit dat het 5 voor 12 is
maar dat een brandend nieuwsfeit, hoe heet van de naald ook, ons koud laat
zolang we het niet zelf aan de levende lijve ondervinden

wat als
studies, tabellen en grafieken
rapporten, adviezen en syntheses
wijze grijze witte loebassen in nog wittere lange jassen
alleen maar meegeven wat we eigenlijk niet willen weten

wel, eigenlijk-feitelijk heeft onderzoek zonet uitgewezen dat
we de toekomst niet zomaar, zonder ba-ba-beloeba
tot 1 nummer kunnen reduceren
dat we
normale mensen nodig hebben die zich abnormale zaken kunnen inbeelden en
taboes durven doorbreken

want
wat als
wetenschap niet alles was
wat dan

